

Agraïments: a Ricard Bañó Armiñana, Indalecio Carbonell Pastor, Jordi Jordà Birlanga, Matías Mas Gisbert, Ramon Molina Ferrero, Josep Lluís Santonja Cardona, Rafael Sebastià Alcaraz, Josep Maria Segura Martí, Joaquim Enric Victoriano i Lavinya, Juan Vilaplana Gironés.

Topònim: Safraner, el.

Categoria 1: element antròpic, edificació.

Categoria 2: antropònim (malnom).

Partida: Les Llacunes.

Coordenades UTM (ETRS89, fus 30): [Extretes del visor cartogràfic de l'[Institut Cartogràfic Valencià](#)]

X=712.872,16 m Y=4.283.208,81 m

Descripció:

Mas. Típica explotació agrària tradicional constituïda per una casa de camp –anomenada també masia– amb diverses dependències per al propietari i per al masover i la seua família, així com unes altres destinades al ramat, amb pastures i terres de conreu adscrites. Compta amb una ermita adossada.

Situació:

El mas del Safraner està situat al SO de la ciutat d'Alcoi, a la vora del barranc de Vistabella, a la partida alcoiana de les Llacunes, al vessant nord del Carrascal de la Font Roja, comarca de l'Alcoià, al País Valencià.

Etimologia:

Etimològicament prové de l'àrab *zāfarān*, 'safrà' (DCat VII, p.582, a7), planta herbàcia, vivaç de la família de les iridàcies (*Crocus sativus*), de flors grosses amb 6 tèpals i 3 estigmes, els quals dessecats constitueixen una espècia molt estimada com a condiment (GDLC: 1998, p.1495).

Origen de la denominació:

Segurament el nom fa referència al malnom o a l'ofici (de venedor d'espècies i condiments) del propietari o del masover. També, cabria la possibilitat que el topònim reflectira la presència de safrà bord (*Crocus serotinus*) planta autòctona comuna.

D'altra banda, tot i que poc plausible, el nom podria fer referència a aquell que desapareix per a divertir-se, pres de la locució 'anar al safrà' o 'fer safrà', atès que a la Edat Mitjana, com que el safrà s'usava també en qualitat de perfum femení, la locució pogué significar primitivament 'anar a divertir-se amb dones' (DECat VII, p.582, a42) tot i que actualment 'fer safrà' té el sentit de 'faltar a escola, fer fugina' (DNV).

Documentació:

Segle XVIII

[...] *heredad del Safraner* [...] (AMA, LTA (I), 1750, p.7v, núm.88)

Segle XIX

[...] *½ Posesion dicha el Safraner en Llacunes (Nº 390 del rg^{tro})* [...] *½ Casa de labor* [...] *Gisbert Masia Fran^{ca}* [...] *½ Ídem Ídem* [...] *Gisbert Masia Josefa* [...] (AMA, LTF: 1857, p.304).

[...] *Safraner (El)* [...] *Caserío* [...] (NPA: 1860).

[...] *Safraner (El)* [...] *Caseríos* [...] (Martí: 1864, p. 53).

[...] *El Safraner* [...] (RPA: 1865, llibre 108, foli 2, núm. finca 3585). [Informador: MOLINA FERRERO, Ramón]

[...] heredad denominada del SAFRANER, situada en la partida de les Llacunes del termino de esta Ciudad [...] [...] lindante [...] con tierras [...] por Levante con la heredad llamada antiguamente Les Llacunes y actualmente la Safranera [...] HABER DE DONA FRANCISCA GISBERT MASIA [...] Se le adjudica la parte denominada Nueva, o sea, parte de la casa de campo titulada del Safraner [...] HABER DE DONA JOSEFA GISBERT MASIA [...] Se le adjudica la parte denominada Vieja, o sea, parte de la casa de campo titulada del Safraner [...] (Santonja: 1893, 29 agost).

Segle XX:

[...] Mas Els Azafraners [...] (BP: 1900. Zona 2ª. Hoja 2ª).

[...] Els Safraners (Mas) [...] (PTAM: 1913).

[...] heredad denominada “Mas del Safraner” en la partida de les Llacunes [...] (Ribellez: 1930, 12 abril).

[...] Mas del Safraner [...] (CPCVP: 1931).

[...] heredad denonimada El Safraner [...] situada en la partida de les Llacunes [...] (Manzano: 1969, 25 abril).

[...] Heredad EL SAFRANER, [...] linda [...] Levante, heredad Les Llacunes, aguera (sic) en medio [...] una Casa de Campo denominada Les Llacunes [...] (Caamaño: 1971, 15 maig).

[...] Casa Azafraner de Abajo [...] (PTTMA: 1978).

[...] Masia el Safraner [...] (PTMA: 1986).

[...] Masia el Safraner [...] (PTMA: 1990).

[...] Mas del Safraner [...] (PCVP: 1991).

Segle XXI:

[...] El Safraner [...] (MTMA: 2002).

Genèrics derivats:

Genèrics derivats: la bassa i la font del Safraner, així com el barranc del Safraner, també conegut com el barranc del Diable o del Dimoni.

Extensió geogràfica:

Aquest topònim i les seues variants safrà, safranar, safranal, s'estenen per les comarques del dialecte occidental: el Pallars Jussà, la Terra Alta, el Baix Ebre, el Montsià (ATC: 2003, p.246), els Ports, la Plana Alta, el Camp de Túria, l'Horta, la Vall d'Albaida i, a més, a l'Alcoià trobem la variant en femení “la Safranera” (ICV).

Observacions

L'any 1857 hi ha una divisió de l'heretat del Safraner en dues parts, tal com consta en el *Libro de trasposos de fincas (1853-1860)* que posteriorment quedarà registrada en la *ESCRITURA DE DIVISIÓN MATERIAL DE LA HEREDAD DEL SAFRANER OTORGADA POR DOÑA FRANCISCA Y DOÑA JOSEFA GISBERT EN 29 DE AGOSTO DE 1893*, i per això en alguns plànols del primer quart del segle XX, trobem les denominacions *els Azafraners*, *els Safraners*. A més, per tradició oral també foren conegudes aquestes dues parts com el Safraner i el Safraneret o Safraneriu.

[...] Mas Els Azafraners [...] (BP: 1900. Zona 2ª. Hoja 2ª).

[...] Els Safraners (Mas) [...] (PTAM: 1913).

D'altra banda, també trobem les denominacions de *Azafraner de Abajo* i *Azafraner de Arriba* per referir-se al mas del Safraner i al mas adjacent de la Safranera, respectivament.

[...] Casa Azafraner de Abajo [...] Casa Azafraner de Arriba [...] (PTTMA: 1978).

Fons documentals notariais: [per orde cronològic]

Santonja: 1893. SANTONJA SOLER, Pedro María. *Escritura de DIVISION MATERIAL DE LA HEREDAD DEL SAFRANER. 29 de Agosto del año 1893.*

Ribellez: 1930. RIBELLEZ ORTIZ, Vicente. *Escritura de venta. DOCE DE ABRIL DE MIL NOVECIENTOS TREINTA.*

Manzano: 1969. MANZANO MIGUEL, Juan. *ESCRITURA de VENTA. 25 de Abril de 1969.*

Caamaño: 1971. CAAMAÑO FERNÁNDEZ, Vicente. *ESCRITURA DE COMPRAVENTA. 15-V-71.*

Fons documentals de l'Arxiu Municipal d'Alcoi (AMA): [per orde cronològic]

AMA, LTA (I). *Libro en donde se continuan las licencias que se conceden para cortar arboles y las obligaciones que se imponen empezando en el año 1748-1793.* Signatura 1679

AMA, LTF. *Libro de traspasos de fincas, (1853–1859).* Signatura 3505

Fons documentals del Registre de la Propietat d'Alcoi (RPA):

RPA: 1865. Registre de la Propietat d'Alcoi

Bibliografia: [per orde alfabètic]

DECat. COROMINES I VIGNEAUX, Joan. *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana*, 9 v. Barcelona: Curial-La Caixa, 1980-1991.

GDLC: 1998. DIVERSOS AUTORS. *Gran Diccionari de la Llengua Catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1998

Martí: 1864. MARTÍ CASANOVA, José. *Guia del Forastero en Alcoy*. Alcoi: José Martí Casanova, Librero Editor, 1864

Serra-Soler: 2011. SERRA LALIGA, Lluís – SOLER MARÍ, Jaume Xavier. *Flora del Parc Natural de la Font Roja*. Alcoi: Lluís Serra Laliga, editor – Caja Mediterráneo, 2011

Atles i nomenclàtors consultats:

ATC: 2003. *Atles topogràfic de Catalunya 1:50.000*. Barcelona: Institut Cartogràfic de Catalunya del Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya, 2003.

NPA: 1860. *Nomenclator de la Provincia de Alicante*.

Plànols consultats:

BP: 1900. Bosquejos planimétricos por términos municipales mandados formar por la ley de 24 de agosto de 1896. Provincia de Alicante. Término municipal de Alcoy. Instituto Geográfico y Estadístico. Escala 1:25.000.

PATM: 1913. Plano de Alcoy y su término municipal. Escala 1:25.000

CPCVP: 1931. Croquis del Proyecto de Clasificación de las Vías Pecuarias del termino Municipal de Alcoy (Alicante). Madrid.

PTMA: 1978. Plano Topográfico Término Municipal de Alcoy. Escala 1:25.000

PTMA: 1986. [Plànol del] Término Municipal de Alcoy. Inspección General de Servicios. Ajuntament d'Alcoi. Escala 1:25.000

PTMA: 1990. [Plànol del] Término Municipal de Alcoy. Ajuntament d'Alcoi. Escala 1:25.000

PCVP: 1991. Proyecto de Clasificación de Vías Pecuarias. Término Municipal de Alcoy. Ajuntament d'Alcoi. Escala 1:25.000

MTMA: 2002. Mapa toponímico del terme municipal d'Alcoi. Ajuntament d'Alcoi/ CAEHA. Escala 1:25.000

Fons d'Internet:

ICV: Institut Cartogràfic Valencià, Generalitat Valenciana [en línia].

[Consultat: 31 de juliol de 2018]. Disponible a Internet: <http://visor.gva.es/visor/> [ICV]

DNV: *Diccionari normatiu valencià*, Acadèmia Valenciana de la Llengua [en línia].

[Consultat: 31 de juliol de 2018]. Disponible a Internet: <http://www.avl.gva.es/lexicval/> [DNV]